

F) Şiir Diliyle Afyonkarahisar

Mehmet SARI*

Şiir, duyguların ve düşüncelerin en kısa yoldan ve en anlamlı biçimde ifade edilmiştir. Şiir üzerine çok söz söylenmiş ama, en güzelini ve en mâni-dârını *Makber* Mukaddimesinde Abdülhak Hâmid Söylemiştir: “*İnsan bazı kere hatırına gelen bir hayali tanıyamaz, o kadar güzeldir. Zihninden uçan bir fikre yetişemez, o kadar yüksektir. Kalbinde doğan bir hissi bulamaz, o kadar derindir. Bu acı ile bir feryat koparır, yahut pek karanlık bir şey söyler, yahut hiç bir şey söyleyemez de kalemini ayağının altına alıp ezer. Bunlar şiidir.*”¹ Binlerce yıldan beri, toplumca şâir olan bu milletin binlerce şâiri, memleketin taşına-toprağına, kurduna-kuşuna şiirler yazmış; sevgisini ve hissiyatını dile getirmiştir.

Zengin bir tarihe ve kültüre sahip olan Afyonkarahisar üzerine de yüzlerce şiir yazılmıştır. Bu şiirlerde Afyonkarahisar’ın tarihini, kalesi başta olmak üzere tarihî eserlerini, kültürünü, folklorunu, dilini, dinini, elemi, sevincini, insanlarından tabiatına kadar her türlü sevgisini ve güzelliklerini bulmak mümkündür.

Afyonkarahisar dendiği zaman hiç şüphesiz akla ilk gelen kalesi ve haşhaşdır. Şâire göre bu sihirli yapı gökten yere armağan, Türk’ün damarında bir can gibidir:

*“Bu ne kale? Bu ne sihirli yapı?
Gökten yere bir armağan gibidir.
Cennete burdan mı açılır perde?
Kaya değil, duyan bir can gibidir.*

*Etrafında dönen pervaneler var.
Derinliklerinde efsaneler var,
AFYON kalesinde neler var,
Türk’ün damarında bir can gibidir.”*²

Bu kale ki, kaya mıdır, hisar mıdır bilinmez. Dün olduğu gibi bugün ve yarın da bu kaleden hesap sorulmaz. Selçuklulardan beri var olan, ay ve güneşin kandil astığı bu kale, Afyon destanlarında en çok söz edilen kültür varlıklarından biri olarak görülür:

*“Bilmem kaya bilmem hisar,
Bilmem bir gurur mu?
Asırlardan beri susar
Asırlardır kurulur mu?”*

*Karahisar olmuş adın,
Acep bundan ne muradın?
Selçuklulardan beri vardın
Senden hesap sorulur mu?”*

* Yrd. Doç. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

*Karahisar, Karahisar
Ay, gün sana kandil asar,
Gündüz yakar gece kısar
İçin aydın özün nur mu?*

*Yazın güllerin, haşhaşın,
Akarçayın göldür kışın,
Havalarda öter kuşun
Gönül burda vurulur mu?*

*Anadolu, Anadolu
Dağı taşı aslan dolu
Senden gelir, geçer yolu,
Senin sesin yoksa “dur” mu?*

*Kâh türküyle, kâh gazelle,
İster yağmur, ister selle,
Tecer'im Âşık Veysel'le
Gezen insan yorulur mu?"³*

Afyonkarahisar'a ad olan bir diğer sembol haşhaştır. Afyonluların dün-
den bugüne ekmeğinde aşında, sofranın en başında, sevdasında türküsün-
de hep o vardır. Gelincik çiçeği gibi baharın müjdecisi, tarlaların mor-be-
yaz süsüdür haşhaş:

*“Afyonlu deyince, bunun öyküsü
İllerin içinde “HAŞGEŞ”! söylenir.
Mor- beyaz açarken dalının süsü
Güllerin içinde Haşgeş söylenir*

*Köylüsü tohumu tarlaya eker
Açılmış taçları toprağa döker
Çizilir kelleler hem teker teker
Ellerin içinde Haşgeş söylenir*

*Ezilir tohumları özel taşında
Yağı lezzet verir her bir aşında
Hamurun içinde, ocak başında
Dillerin içinde Haşgeş söylenir*

*ASLI da Afyon'un Haşgeşli kızı
Dövizde kaynağı, elinde kozu
Türküsü çalar, ozanın sazı
Tellerin içinde HAŞGEŞ söylenir.”⁴*

Ellerde o vardır, dillerde o vardır. Gelinin duvağında, damadın kulağın-
da o... Gün gelir yasaklanır bu nazlı çiçek haşhaşın ekimi... Ve şâirler dile
getirirler Afyonluların nazlı geline olan hasretini destanlarında:

*“Afyon, ilimin adı,
Haşaş, ağzımın tadı.
Çiftçinin, işçinin, tüccarın,
Eli, kolu, kanadı:
Haşaşım, haşaşım.*

*Misafir mi gittin?
Yoksa gelin mi?
Yurduma, köyüme,
Geleceksin değil mi?*

*Ovamin gülü,
Beyazlı, morlu,
Çiçek açınca,
Ufuk kokulu.
Allı, morlu, haşaşım.*

*Misafir mi gittin?
Yoksa gelin mi?
Yurduma, köyüme,
Geleceksin değil mi?”⁵*

Afyonkarahisar üzerine yazılmış şiirlerde sadece haşhaşın özlemi yoktur.
Değeri bilinmeyen, sahip çıkılmadığı için yok olup giden, ata mirası tari-
hî eserlerimiz, Taşpınar, Olucak, Deper Çeşmesi gibi çeşmelerimiz üzerine
de şiirler yazılmıştır... Etrafında bin bir kokulu çiçeklerin açtığı, rengarenk
böceklerin ve kelebeklerin uçtuğu, Aslı gibi çağlayan, Kerem gibi ağlayan
ve yerinde şimdi yellere savrulan Akçeşme bunlardan sadece bir tanesidir:

*“Etrafında, çiğdemler, dağ kokulu çiçekler,
Işıl ışıl böcekler, rengarenk kelebekler,
Kuzular meleşirken çoban kaval çalardı
Yerinde yellere eser bir Akçeşmemiz vardı.*

*Hava bir başka serin, suyu bir başka tatlı,
Atına su verirdi oradan geçen her atlı,
Aslı gibi çağlardı, Kerem gibi ağlardı,
Yerinde yellere eser bir Akçeşmemiz vardı.*

*Buradan Yıldırımlar, nice hâkanlar geçti,
Eli kınalı kızlar, bu çeşmeden su içti,
Yürekte türkü söyler, gece gündüz akardı,
Yerinde yellere eser bir Akçeşmemiz vardı.*

*Ak sakallı dedeler çimene bağdaş kurup,
Tâ candan selam verip, gönülden hatır sorup,
Fıkralar anlatırlar, geçmişi anarlardı,
Yerinde yellere eser bir Akçeşmemiz vardı.*

*Kalaylı maşrapadan su içenler doymazdı,
Âşıklara yoldaştı, Akçeşme uyumazdı,
Şimdi onun yerini beton yığınlar aldı,
Yerinde yeller eser bir Akçeşmemiz vardı.*

*Kırlangıçlar, serçeler üstünde uçuşurdu,
Her güneş batışında, yanardı, tutuşurdu,
Kendisi gitti artık yâdı dillerde kaldı
Yerinde yeller eser bir Akçeşmemiz vardı.”*

Afyon üzerine yazılan şiirlerde buram buram Anadolu kokar. Kimi destanlaşarak anlatır Afyonkarahisar’ı, kimi türküleşerek. Türkü ki, Türk’ü duyar, Türk’ü anlatır ve Türk’e hastır. Afyonkarahisar’ın evladı Osman Attıla da Afyon sevdasını *Afyon Türküsü* başlıklı şiirinde dile getirir:

*“Güzelimdağı”ndan doğarken güneş,
Katmer katmer açar gülü Afyon’un.
Kerpiç bacalardan tüter bir ateş
O zaman konuşur dili Afyon’un.*

*“Taşpınar”da kızlar gelir, eğleşir,
İner dallarına kuşlar söyleşir,
Taşlarda çırpınır sular, ağlaşır,
Döğür göğsü seher yeli Afyon’un.*

*Bahar olur “Akar” çayı yayılır,
Ağaçlar kanmadan suya eğilir,
Kalenin ardından sesler duyulur:
Düşmana yol vermez beli Afyon’un.*

*Ovasında kabarmıca yeleler,
Yazmasını bayrak yaptı “Hala”lar,
Dost-düşman her zaman şunu bileler;
Hiç de tekin değil ili Afyon’un!*

*Göz göz suları var, doğup batıyor:
Toprağında bunca aslan yatıyor.
Koç yiğitler elde silah tutuyor,
Zafere çıkıyor yolu Afyon’un”*

Şiir diliyle Afyonkarahisar anlatılır da Afyon dilinden bahseden şiirlere değinmeden geçmek olur mu:

*“Tava’nın adına diyorlar “dığan”
Kendi şivesiyle “Afyon dilinde”!
İçinde kavrulur et, ile soğan
Türkiyem içinde, Afyon ili’nde*

*Haşgeşler ezilir “haşgeş daşında”
Afyon’da doğmuştur, onun yaşında
Her evde mevcuttur ocak başında;
Türkiyem içinde, Afyon ili’nde.*

*“Eysıran”tekmeden hamur sıyrır
Parçalar halinde kopar ayırır
Ustasını bilir ve de kayırır;
Türkiyem içinde Afyon ili’nde.*

*“Bişirgeç” katmeri çevirir saçta
İstersen tepside, istersen taşa
Mutfak eşyasıdır hem de ön başta;
Türkiyem içinde Afyon ili’nde.*

*“Esbap daşı” denen çamaşır taşı
Granit’ten olma oyuktur başı
Çamaşır gününde bitirir işi;
Türkiyem içinde Afyon ili’nde*

*ASLI BACI en son yaz “Guşane”yi
Hep bunda karıştır yedin naneyi
Selamla haşgeşli nice haneyi;
Türkiyem içinde Afyon ili’nde!”*

Şâirin gücüne ve şiirin güzelliğine bakınız ki, *Âşık* mahlası ile şiirler yazan Afyonlu şâir *Mehmet Âşık*, aruz ölçüsü ile yazdığı münacâtında bile memleketi Afyon ağzını kullanır:

*“Kudumun bastığı hâki görem mi Yâ Resulallah
Ana rû-yı siyâhımı sürem mi Yâ Resulallah*

*Edem mi ol yolu seyrân kalem mi böyle sergerdân
Cemâlin îydine kurban olem mi Yâ Resulallah*

*Yüzüm yok arz-ı hâcâta gözüm nâzırdır evkâta
Bu hâl ile şefaata erem mi Yâ Resulallah*

*Çün ere mevt beni seyrân kıla bu gözlerim hayvan
Şefaatten bu dem ihsan alem mi Yâ Resulallah*

*Yetimim ben yüzü kare velâkin Âşık-ı zâre
Elim boş kendim âvare kalem mi Yâ Resulallah”*

Hepimiz biliriz ki, Afyon dendiği zaman ilk akla gelen zafer ve kurtuluş tur. Her zaferin önü sessizlik, sonu çılgılık doludur. Bebeğin dünyaya gelişi,

güneşin doğuşu gibi. Kurtuluşun öyküsü de böyle başlamış Afyonkarahisar'da; karanlık aydınlığa gebe, sessizlik, özgürlük türkülerini beslemede:

*“Bilelim Atatürk Kocatepe’de
Güneş doğacak her günküden iri.
Kanatları altında Afyon şehri,
Bilelim Atatürk Kocatepe’de.*

*Gazi, tepelere dirsek dayamış,
Kestirir Dumluşınar Ovasını.
Kuşlar, dağlar,taşlar uyuyamamış;
Alabilmek için komutasını...*

*Siperler boyunca tetikte ordu,
Toprak çekiniyor nefes almaktan.
Bütün yıldızlar tir tir titriyordu,
Apaydınlık günler başlamak üzere.”¹⁰*

Apaydınlık günlere yıldızlı karanlıklardan ulaşılır. Dağlar taşlar, bu aydınlık için uyanır. Ağaran günle beraber, buram buram tüten Anadolu toprağı da uyanır ve aydınlanır. Bu aydınlığa koşanların, şahlanıp ölesi gelir, toprağı giresi gelir. Ve saat beş otuzda fecirle birlikte, aydınlık yarınlar için toplar ateşlenir:

*“Saat iki otuz
Kocatepe yanık ve ihtiyar bir bayırdır.
Ne ağaç, ne kuş sesi,
Ne toprak kokusu vardır.
Gündüz güneşin,
Gece yıldızların altında kayalardır.
Ve şimdi gece olduğu için
Ve dünya karanlıkta daha bizim.
Daha yakın, daha küçük kaldığı için,
Ve bu vakitlerde topraktan ve yürekten
Evimize, aşkımıza ve kendimize dair
Sesler geldiği için.
Kayalıklarda şayak kalpaklı nöbetçi,
Okşayarak gülümseyen bıyığını,
Seyrediyordu Kocatepe’den
Dünyanın en yıldızlı karanlığını
.....
Dağlarda tek tek
Ateşler yanıyordu.
Ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle ferahlılar ki
Şayak kalpaklı adam
Nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
Öcalıcı, güzel ve rahat günlere inanıyordu.*

*Ve gülen bıyıklarıyla duruyordu, mavzerinin yanında
Kocatepe’de gözetleme yerinde...*

*.....
Saat beşe beş var
Dağlar aydınlanıyor.
Bir yerlerde birşeyler yanıyor.
Gün ağardı ağaracak
Kokusu tütmeye başladı
Anadolu toprağı uyanıyor
Ve bu anda kalbi bir şahin gibi göklere salıp
Ve pırlıtlar görüp,
Ve çok uzak,
Çok uzak bir yerlere çağırın sesler duyarak
Bir müthiş ve mukaddes macerada,
Ön safta en ön sırada,
Şahlanıp ölesi geliyordu insanın.*

*.....
Beş otuz...
Ve başladı topçu ateşiyle,
Ve fecirle birlikte BÜYÜK TAARRUZ*

Ve sessizlik aydınlık günleri başlatmak üzere bozular...”Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri !” emriyle yer sarsılır, gök gürler...Nefes almak için çekinen toprak canlanır; dağlar, taşlar, kuşlar bekledikleri komutu almıştır artık :

*“Şurası Afyon ilimiz, şurası kale,
Kente yüksekte bakıyor, başı eğilmez.
Şurası Afyon ilimiz ve Kocatepe,
Düşmana tekin değildir bu yerler,
Dost bilir bunu, düşmanlar bilmez.
Yirmi dokuz Ağustos Kocatepe’de
Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk
Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir,
ileri ” demiş.*

*Yer sarsılmış, gök gürlemiş,
Bu karar, nasıl bir karar,
Bu komut nasıl bir komut,
Bu coşku nasıl bir coşku,
Bu yürek nasıl bir yürek?
Yediden yetmişe kadın, erkek,
Atılmışlar ileriye, hep bir ağızdan:
“Allah Allah Allah Allah...” diyerek¹²*

Türk’ün Afyonkarahisar’dan yükselen bu özgürlük sesi gök kubbeyi

kaplar ve yedi düvele ulaşır. Âlimler, şâirler, şehitler ve ulular diyarı Afyon-karahisar, Kocatepe'de, Çiğiltepe'de, Tınaztepe'de ve Dumlupınar'da Mehmetçiğin bu özgürlük sesine şahit olur, binlerce yıllık tarihinde eşine ve benzerine rastlamamış bir şekilde :

*“Görmüş tarihin her devresini
Milat öncesini, sonrasını,
Milletin istiklâl kavgasını görmüş...*

*Teslim olmamış en zor zamanda düşmana,
Başlatmış özgürlük mücadelesini,
Türk'ün boğulmak istenen sesini boğdurmamış.*

*Kocatepe'de, Çiğiltepe'de, Tınaztepe'de
Göstermiş kahramanlığı herkese.
Zalim ittifak şaşakalmış,
Afyon'dan yükselen bu sese.
Bu ses, Mehmetçiğin sesidir.
Bu ses, kurtuluşun bestesidir.
Bu ses, Hakk'ın
Türk'e vadettiği müjdesidir.*

*Bu ses, mazlum milletlere ışık,
Zalimlere korku yüküdür.
Bu ses, 30 Ağustos'ta söylenen
Unutulmaz türküdür.”³*

Bu türkü Kocatepe'de yakılır... Kocatepe ki Atatürk'le, Mehmetçikle pekişmiş, özgürlüğe sembol olmuş...Ve bugün, ilim-irfan yuvasına dönüşmüş Kocatepe :

*“Ne Nuh'un gemisinin indiği yüce dağdır,
Ne de efsanelerde okunan cüce dağdır.
Muhayyile, burada (mey) sunmadı zekaya
Burdan ilâhi naslar okunmadı zekâyâ
Burda kurudu avuçlar göklere açılmadı
Kafa ve kâlp burada evham ile yılmadı
İman ve güç namına, en son mertebedeyiz.
Yolcu ! Seninle şimdi biz KOCATEPE'deyiz!..
Arkamızda ne yulgın bir elem ma'seri var,
Kafamızda ne korkunç bir ölüm mahşeri var.
İçerken terimizi çatlamıyor dilimiz.
Sanılırken süngüye titremiyor elimiz.
İnanarak, bilerek kurbanlar veriyoruz,
Kan dökerek, taşarak tarihe giriyoruz.
Doğruluğa, güzele, iyiliğe, erkeğe,
İnamıp da tirmandık, biz terleye, terleye.*

*Davalayan dağları, çiğnedik bayırları,
Şehidlerle bezendi, Anadolu kurları.
Bozkurdun kükrediği bu aşılmaz yamaçta,
Ey Türk, yağız bağrını, bütün dünyaya aç da,
Haykır, biz ki yılmayan yorulmaz yolcularız,
Yurdu rahmet yerine kanımızla sularız!..”⁴*

Özgürlüğün bedeli can vermektir, kan vermektir... Kan dökülmeyen topraklar vatan olmaz, Mehmetçiğin al kanı kırmızı güldür solmaz...

*“Afyon'da şehitler gaziler yatar.
Vatanın tek kalbi burada atar.
Yükselir Allah'a şu koca tepe.
Savrulan bayrağı hep öpe öpe...
Atatürk haykırır, gökler sarsılır.
Mehmetçik ölse de hep şanı kalır.
İnse de toprağa bir kara perde.
Ölmez bir kahraman bekler siperde.
Akan bir sebildir Mehmet'in kanı..
Tanrım koruyacak aziz vatani.
Allah'ın alnından öptüğü asker,
Kazılmış bağrında sana bir makber...”⁵*

Afyonkarahisar ovasıyla, dağıyla “Allah'ın alnından öptüğü asker” için kazılmış bir makberdir...Anadolu'nun dört bir yanından gelen Mehmetçik bir gül bahçesine girercesine girer bu makbere... Vatan için, namus için, özgürlük için gelen Mehmetçikin her biri bir tarih olarak tarihe mâl olur burada:

*“Adı :Mehmetçik
Soyadı :Yenen Er
Baba adı :Türk
Ana adı :Türkiye
Memleketi :Anadolu
Sanatı :Askerlik
Doğumu :Tarihten önce
Ölümü :Yoktur”¹⁶*

Bu meçhul asker vatanını yârdan, özgürlüğü cândan yeğ tutan Mehmettir... Sılada bıraktığı anasının, bacısının ve Ayşe'sinin hayır duaları onun içindir... Mehmet'in kalbinde, beyninde ve dilinde tek bir düşünce vardır: Çelik ağı kırmak, Akdeniz'e varmak:

“AYŞE
*Soldu çiçeklerin Güzelim Dağı.
Suyuma, aşıma kattılar ağı,
Mehmedim yatıyor siperlerinde
Geldi geçip gider evlenme çağı.*

MEHMET

Vatan aşkı beni yakıyor Ayşe,
Gözlerim yıldırım çakıyor Ayşe,
Türk'üm bana dünya bakıyor Ayşe,
Kırmazsam yazaktır şu çelik ağı.

AYŞE

Yürü Mehmed yürü, ol kara bulut
Yurdunu kurtar da var beni unut,
Öksüzün, yetimin ellerinden tut
Bekleşir Afyon'un hastası ağı.

MEHMET

Ben bir kahramanım ölümden yılmam,
Hedefim Akdeniz yolundan kalmam,
Ödevim bitmedi buseni almam,
Ayşe, haram bana dünya bucağı.”¹⁷

Ve beklenen gün gelir....Ayşe'nin duaları kabul olur, Mehmet'in rüyası gerçek... Zafer müjdeleri dalga dalga yayılır vatanın semalarında. O günden bu güne bir bayram olarak kutlanır **30 Ağustos** Afyon'da ve ülkenin her yanında:

“Her yıl bugün olur, 30 Ağustos,
İçime bir ordu havası dolar.
Başlar dimdik, gözler çelik, yüzler pos,
Bayrak imil imil, geçer ordular.

Geçer tunç adımlar, demir göğüsler,
Geçer Mehmetçikler, geçer subaylar,
Heptinin alınında zaferden süsler,
Geçer hayalimde bir bir alaylar.

Geçer toplar, geçer atlar, yağız al,
Geçer dağlar, geçer yollar, şehirler...
Yangınlar üstünde ince bir hilâl,
Yaralılar düşe kalka geçerler.

Çılgın bir istekle bu şan akını
Afyon'dan İzmir'e kadar çağıldar.
Unutmuş at gemi, kılıçlar kını,
Can canı unutmuş zafere kadar.

Ne var bu dünyada sana yakışan
Alnın da bir zafer sabahı kadar,
Sen Mehmetçik söyle büyük kahraman,
Sana zafer kadar yakışan ne var?

Her yıl bugün olur, 30 Ağustos,
İçime bir ordu havası dolar.
Başlar dimdik, gözler çelik, yüzler pos,
Bayrak imil imil, geçer ordular.”¹⁸

30 Ağustos Afyonkarahisar'da bir başka bayramlaşır. Afyonlular bu günde başka bir heyecanlı, başka bir destanlı, başka bir canlı ve özgürlüğe, bayrağa başka bir nişanlıdır. Uyku tutmayan Ağustos gecelerinde “hey hey” naraları ile dolar gökyüzü Afyonkarahisar'da:

“Kocatepe'nin büyük düşünceleri,
Doğuyor kalplere aydınlık zamanı.
Uyku tutar mı Ağustos geceleri,

Bu ay cümle fetihlerle heyecanlı,
Heyecanlı hey!

Mustafa Kemal dudağında eli,
Gözlerine vurmuş vaktin en güzeli.
Bu dağlar, askeri deli eder deli.
Vermiş omuz omza destanlı,
Destanlı hey!

.....
Taarruz şafağı söktü, al,
Analar sütü kadar helâl,
Toprak, bulgur gibi kaynıyor...

Gece, bayrak olma emri geldi aya,
Can bulası yaralı kuşa, yaylaya;
Kocaman bir nehir batıya batıya.
Memleket bir parmağın ucunda canlı,
Dev canlı hey !

Akdeniz yüzüme masmavi güler,
Güler dallarla kardeş kardeş süngüler...
İzmir yollarında bulduğumuz zafer.
İnsana, toprağa, bayrağa nişanlı,
Nişanlı hey!”¹⁹

Ve bugün bu zafer, Zafer Anıtı ile perçinlenmiş, mühürlenmiş gibidir Afyon'un göbeğinde dosta düşmana karşı:

“Kara bulutlar ağmış üstüne
Afyon kalesi küçülmüş küçülmüş,
Utancından mı, hincından mı?
Kan ağlamış ovalar.
Çevre dağların boynu bükülmüş,
Hey kale, yüce kale, dik kale,

*Kara bulutlar dağlar elbet.
Afyon'un ağladığı topundan, tüfeğinden, kılıncından mı?*

*Hele gün gele, saat gele...
Bir şahin havalandı Samsun'dan, Erzurum'dan,
Pençesi taşa geçer!
Basar ayaklarını göğsüne,
Kalkabilirse kalksın düşman.
İşte böyle...²⁰*

Afyonkarahisar bugün havadan ve karadan yolların birleştiği bir yerdedir. Ege'nin bu şirin şehrinde Mehmet Dede nargilesini çekerken geçmiş günleri gelir gözlerinin önüne. Renkli faytonlar, Bedesten, kasaplar içi, elleri kınalı, basma fiştanlı güzeller geçer gözlerinin önünden bir bir:

*"Yorgun gözlerini araladı, asırlık Mehmet Dede,
Nargilesinden bir nefes çekti titreyen elleriyle,
"Sene" dedi durakladı, dahp gitti...
Faytonların, tatar arabaların,
Paket taşlarında çıkardığı sesler, hâlâ kulaklarında.*

*Şifalı suların, kaynaştığı yerde,
Nalın sesleri çınlardı, hoş kubbede.
İçilen, demli bir çay Bedesten'de,
Mangalda kahve pişer kasaplar içinde.
Daldırdı mı, tahta kaşığı haşhaşlı pilava,
Doyum olmaz yanında, bir tas hoşafa.
Gelinler çeşmeye giderdi, bakıcalı eller kınalı,
Basma fiştan, giyerler, şalvarlar bulamalı.
Besbelli, unutmuş değildi hâlâ bir şeylerin,
Mahalle fırınlarında pişen, ağzaçık bükmelerin,
Varamıyor şimdilerde tadına,
Asılmış artık kalburlar kapı ardına.
Bire on veren topraklar yok oluyor bir bir,
Haşhaşlar da kafan gibi kafan gibi değil,
Karahisar kalesinin yamaçlarından, uçmuyor uçurtmalar.
Hıdırlık'taki ağaçlar boyun bükmüş, gelmiyor kokular.
Bir şeyler olmuş lokumlara tatsız yavan,
Derde deva kaymaklar tutmuyor kıvam.
Yeniden doğruldu Mehmet Dede.
Avunacak bir şeyler ararcasına,
Donuk gözlerle bakakaldı oracıkda.
Gururla, taşıdığı göğsündeki madalyası,
Geçmişinden kalan tek hatırası.
Bir ürpertidir, benliğini sarar,
Besbelli değişmekte Afyonkarahisar
Derin bir nefes çekti kirlî havadan*

*Öksürdü, öksürdü...
Lapçunların gıcırtılı hoş sesiyle,
Gözden uzaklaşıp gitti...
Burası; yolların birleştiği yerde,
İç Ege'de şirin bir belde...²¹*

Bir başka şâir de yine şiir diliyle dile getirir Afyon'daki gün batımının güzelliğini:

*"Bir başkadır gün batımı Afyon'da,
Sokaklarda taze ayak izleri,
Kimi yol başında, kimi balkonda,
Işıl ışıl parlar çocuk gözleri.*

*Kapandı kepenkler Uzun Çarşı'da,
Ağaçlar bir garip yasa büründü.
Görünmez denilen o semtten bile,
Ay doğdu üstüne, Kale göründü.*

*Çınlıyor İmaret, ezan sesinden,
Avluda aşına bir çok ihtiyar
Gördükçe gençleri abdest alırken
Bilseniz şadırvan nasıl bahtiyar.*

*Bir başkadır gün batımı Afyon'da,
Sokaklarda yorgun ayak izlerim
Bazan yol başında, bazan balkonda,
Bir yanar, bir söner yaşlı gözlerim.²²*

Ve bugün Afyonkarahisar, eskiden olduğu gibi bir bilim merkezi olma-ya hazırlanan üniversite şehri Afyonkarahisar bir başka ballaşır, bir başka sevdalaşır vatan, millet ve Afyon sevdalısı şâirlerin şiirlerinin dilinde:

*"Şiirler yazılmış Afyon üstüne,
Türkü gibi, destan gibi;
Kimi sevdadan yana yanık,
Kimi Anadolu kokar buram buram...
Şiirler yazılmış Afyon üstüne;
Haşgeş çiçekli mor-beyaz,
Kiraz dudaklı al mı al...
Bir güzel çıkmış kal'aya,
Bayrak gibi dalgalı,
Bencileyin sevdalı...
Güneş anaçtan vurur,
"Ahtım, bahtım" der durur...
Şiirler yazılmış Afyon üstüne,*

*Mermer gibi parlak,
Kaymak gibi apak,
Lokum gibi yumuşak...
Şiirler yazılmış Afyon üstüne,
Çağları çağlara bağlar kimi,
Sevdadan yana ağlar kimi,
Taşpınar gibi çağlar kimi...*

*Şiirler yazılmış Afyon üstüne,
Türkü gibi, destan gibi...²³*

DİPNOTLAR

- ¹ Bk. Mehmet Kaplan, Kültür ve Dil, İstanbul, 1983, s. 218.
- ² Afyon Kalesi, H. Nusret Zorlutuna, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar I, hzl. Mehmet Sarı, AKÜ Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yay., Afyon, 1999, s. 51.
- ³ Afyon Destanı, A. Kutsi Tecer, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar , s. 221.
- ⁴ Haşgeş, Âşık Aslı Bacı, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 136.
- ⁵ Haşhaşın Özlem Destanı, Kemal Uzun, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 246.
- ⁶ Akçeşme, Ali Türk Keskin, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 147.
- ⁷ Afyon Türküsü, Osman Attila, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s.140.
- ⁸ Afyon Dilinde, Münevver Tolun, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 132.
- ⁹ Münacaat, Mehmet Âşık, bk. Süleyman Gönçer, Afyon İli Tarihi C.II, Afyon, 1991, s. 156.
- ¹⁰ Atatürk Hep Kocatepe'de, Osman Attila, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s.15.
- ¹¹ Hikayei 26 Ağustos Gecesinde Saatler 2.30'dan 5.30'a Kadar..., Nazım Hikmet Ran, Kuva-yı Milliye, V. Baskı, y.y. 1991, s. 79.
- ¹² Afyon ilimiz ve Atatürk, Ahmet Tufan Şentürk, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 16.
- ¹³ Afyon'dan Yükselen Ses, İbrahim Atay, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 18.
- ¹⁴ Kocatepe, Faruk Şükrü Yersel, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 21
- ¹⁵ Afyon'da Mehmetçik, Mustafa Sevilen, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, 23.
- ¹⁶ Meçhul Askerin Künyesi, Edip Ali Bakı, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar , s. 23.
- ¹⁷ Ayşe ile Mehmet'in Deyişmesi, Vehbi Çizmecioğlu, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar s.28.
- ¹⁸ 30 Ağustos, Ahmet Kutsi Tecer, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar , s. 35.
- ¹⁹ 30 Ağustos, Mustafa Necati Karaer, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 48.
- ²⁰ Afyonkarahisar Zafer Anıtı Önünde, Coşkun Ertapınar, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 38.
- ²¹ Yolların Birleştiği Yerde, K. Yalçın Oklu, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 91.
- ²² Afyon'da Gün Batımı, Ali Akçeken, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 192.
- ²³ Afyon Sevdası, Mehmet Sarı, bk. Şiir Diliyle Afyonkarahisar, s. 169.